

Gerði ég þetta ekki fyrir löngu?

● „Erró var öðruvísi en allir aðrir,“ segir hún kunna en oft á tíðum umdeilda bandaríska myndlistarkona Carolee Schneemann ● „Öllu sem við konur gerðum var haldið úti á jaðrinum“

VIÐTAL

Einar Falur Ingólfsson
efi@mbl.is

Bandarískan myndlistarkonan Carolee Schneemann var heiðursgestur myndlistarháttáráttarinnar Sequences VII en sýningu með verkum hennar lýkur í Kling&Bang við Hverfisgötu 42 nú um helgina. Ástæða er til að hvetja þá sem ekki hafa séð hana til að líta inn, því Schneemann er afar áhugaverður listamaður og hefur á löngum ferli verið fyrirmynd fjölda yngri listamanna. Hún hefur einnig verið umdeild og úthrópuð, ekki síst fyrir verk þar sem hún vinnur á ógrandi hátt með líkama sinn og kynferði. Listakonan, sem er orðin 75 ára gömul, sá sér ekki fært að koma á sýninguna en hún var einn gesta Listahátíðar í Reykjavík 2008 og tók þá aftur upp samstarf við Erró í gjörningi. Það var einmitt Erró sem tók frægar ljósmyndir af Schneemann nakinni í vinnustofu sinni árið 1963, myndröðina *Eye Body*.

„Við Erró vorum þá orðin góðir vinir. Mér fannst hann yndislegur maður, afskaplega jákvæður og hvetjandi, ólíkt flestum þessum karlrembulegu bandarísku gaurum á þessum tíma. Hann var öðruvísi en allir aðrir,“ segir hún í samtali.

„Ég sýndi Erró hvernig ég hafði verið að setja saman málverk, teikningar og hluti í innsetningu í vinnustofunni og sagði að mig langaði til að fella líkama minn inn, sem einskonar framhengingu af innsetningunni, í röð uppstillinga. Erró vildi strax taka af því myndir. Og þessi uppákoma stóð aðeins í um tvær klukkustundir.“

– Þannig að hann skildi strax hvað þú varst að tala um, með að gera líkamann að hluta listaverksins?

„Nákvæmlega,“ svarar Schneemann áköf. „Og það var afskaplega ánægjulegt og hvetjandi.“

Hún bætir við að sér hafi fundist mikill munur á ungum bandarískum og evrópskum karlmönnum í hópi

Morgunblaðið/Kristinn Ingvarsson

Ögrandi Carolee Schneemann við nokkrar ljósmyndanna frægu, eða alræmdu, sem Erró tók af henni. Myndröðina *Eye Body* sem markaði upphaf líkamslistar hennar. Myndin var tekin þegar Schneemann var á Listahátíð árið 2008.

listamanna á þessum tíma. Þeir bandarísku hafi verið yfirgangssamari við konur, „og fannst hugmynd um að vinna með nekt vera vafasöm og skritin. Þeir gátu ekki séð það sem hluta af listsköpun minni.“

Ég hafði ekki unnið áður með líkamann í minni listsköpun, þess vegna markar þessi ljósmyndaröð skil á mínum ferli,“ segir hún.

„Ég hafði verið að hugsa um að tengja líkama minn við sköpunina. Í tímum í myndlistarnáminu hafði ég unnið að módelteikningum eins og gengur, aðallega teiknað naktar konur en líka einhverja karla, en sá vel hvað nálgun karllistamanna við nakinn líkama kvenna er þráhyggju-

kenn. Hins vegar mátti hvergi sjá nálgun kvenna við líkamann, hvað þá sinn eigin líkama.“

Á þessum tíma var ég farin að mála myndir af sambýlismanni mínum, tónskáldinu James Tenney, nöktum en hafði engar fyrirmyndir hvað það varðaði. Að ung kona væri að mála nektarmyndir af manni sem væri ekki atvinnuódel heldur allþekktur listamaður þótti skrytið.“

Verkunum var hafnað

– Hvað fannst þér um útkomuna þegar þið Erró voruð búin að stækka ljósmyndirnar sem hann tók af þér?

„Mér þóttu þær vera dásamlegar. Þær mörkuðu nýtt upphaf fyrir mig,

mér fannst eins og þetta hefði átt að gerast og að þetta væri hreinlega ný tegund myndlistar.“

Ég sýndi myndirnar spennt nokkrum sýningarstjórum en þeir sögðu bara að þær væru fáránlegar. Að ég ætti að hætta að hlaupa um nakin; ef ég ætlaði að vera málari ætti ég bara að mála! Verkunum var því algerlega hafnað til að byrja með.“

– En þú tókst ekki mark á því?

„Það gerði ég aldrei,“ svarar Schneemann og flissar. „Þvert á móti, viðbrögðin sögðu mér að ég ætti að halda áfram,“ segir hún síðan. „Alveg síðan ég var barn var verið að segja mér að hætta að teikna, að sleppa penslinum, fara frekar að gera eitthvað „gagnlegt“ ...“

– Í kjölfarið færðir þú þig frá hefðbundnari innsetningu og málverki og fórst að nota líkama þinn.

„Það gerðist bara. Ég hafði þegar byrjað að vinna með skipulagðar líkamshreyfingar og hafði verið einn þátttakendanna í verki Claes Oldenburg, *Store Days*, sem hafði gríðarlega mikil áhrif á mig. Sú hugmynd lá einhvern veginn í loftinu að ég tæki krafta líkamans lengra. Eina listamennirnir sem voru þá að vinna með sjálfa sig voru konur. Til að mynda Yoko Ono. En öllu sem við konur gerðum var haldið úti á jaðrinum. Það gat mögulega verið mikilvægt en varð að vera fyrir aftan og til hliðar við fagurfræði karlanna.“

– Listheiminum var algerlega stjórnað af körlum á þessum tíma.

„Svo sannarlega. Innan hans voru nokkrar konur í mikilvægum hlutverkum en í raun var þeim líka haldið til hliðar, en stíllt upp af körlum. Voru til að mynda giftar eða bjuggu með frægum karlgagnrýndum.“

Ekki mikill stuðningur

– En þú hélt þínu striki þótt skilning og stuðning skorti?

„Það er rétt. Og þannig finnst mér það vera enn í dag, verk mín njóta ekki mikils stuðnings. Ég missti allveg af bylgjunni þegar listmarkaðurinn þandist út. Á áttunda áratugnum byrjaði fjöldi ungra kvenlistamanna að herma eftir því sem ég hafði verið að gera, eða voru undir áhrifum frá mér, og verk þeirra allra hafa síðan selst vel. Safnarar höfðu þá þegar hafnað mér og þeir snúa ekki aftur – þannig er eðli mannsins. Eftir að hafa sagt verkin vera rugl þá geta þeir ekki skipt um skoðun.“

– Undanfarna áratugi hefur þú unnið mikið með kvikmyndir. Var það augljóst skref frá málverki, ljósmyndum og gjörningum?

„Sem málari finnst mér þetta allt vera mínir miðlar. Þegar ég fór að gera innsetningar og ekki síst þessa krefjandi gjörninga, þá reyndi það mikið á mig. Ég varð þunglynd og saknaði einverunnar og einkaheimsins í vinnustofunni. En þarna var ég komin í sviðsljósið, og mér fannst það hryllilega erfitt.“

– En þú gerðir það engu að síður.

„Svo sannarlega. Fyrsti raunverulegi gjörningurinn var í *Meat Joy*, í París, því ég varð að sýna fólk hvað ég vildi gera. Og þess má geta að það var Erró sem hvatti mig til þeirrar Parísarferðar og greiddi þar götu mína.“ Í því verki dönsuðu átta hálf-naktar manneskjur um rýmið með ýmskonar hluti, þar á meðal málningu, hráan fisk og kjúklingakjöt.

„Eftir að hafa framkvæmt það sá ég að ég gat vel gert þetta, og það fannst mér vera frægur sigur. Töfrum líkast,“ segir hún.

– En þú hlýtur að hafa þurft á gríðarlegum styrk að halda, að geta staðið frammi fyrir fólki og framkvæmt þessa líkamlegu gjörninga?

„Ég er þrjósk eins og gömul kýr!“ segir hún og hlær. „Ég er ekki mjög fyrirsjáanlegur listamaður, það er aldrei að vita hvert verkin taka mig.“

Í seinni tíð hafa hugmyndirnar leitað í þessa vélvæddu, tölvutengdu skúlptúra sem hreyfast. Ég lít á allt þetta sem einskonar málverk.“

Ruglandi og skrytið

– Eins og þú sagðir þá hefur fjöldi ungra listamanna, og ekki síst kvenna, orðið fyrir miklum áhrifum af verkum þínum og vinnur á svipuðum notum, stælir þau jafnvel. Finnst þér skrytið að sjá það?

„Svo sannarlega. Mér finnst eitt-hvað fáránlegt við það. Ég sé myndir af gjörningum og segi við sjálfa mig: Bíddu nú við, gerði ég þetta ekki fyrir löngu? Það er endalaust verið að gera útgáfur af *Up to and Including Her Limits* [verk frá 1976 þar sem Schneemann sveiflaði sér nakin í rólu og málaði á meðan á vegg í kring] og *Interior Scroll* [frægur gjörningur frá 1975 sem endaði á því að Schneemann dró langan borða með texta á úr skauti sínu og las af honum um leið]. Jafnvel karlmenn eru farnir að gera það og draga þá út úr rassinum á sér. Það er ruglandi og skrytið, en O.K. ...“ Hún hlær.

Myndband Bjarkar erótsíkt

Carolee Schneemann er enn að kenna myndlist, segist í raun neyðast til þess til að framfleyta sér, því verkin sín seljast illa. Hún segir að blessunarlega komi alltaf upp góðir listamenn inni á milli en annars finnst henni myndlist ungs fólks í dag vera að miklu leyti „mess“ og ruglingsleg.

„En mér finnst alltaf gaman að kenna, það er einstaklega gefandi. Svo ófyrirsjáanlegt.“

Í dag finnst ungu fólki svo sjálf-sagt að það geti tekið hvað sem er og notað og breytt því í eitthvað annað. Allri formfestu hefur hrakað mikið, allir geta reynt hvað sem er, rétt eins og bara það að reyna geti gert verk merkilegt. Það ætti að vera byrjunin. En auðvitað eru alltaf einhverjir að gera frábæra hluti.“

Schneemann harmar í lokin að hafa ekki komist til Íslands í þetta sinn, eins og hún gerði á Listahátíð 2008. „Svo kom ég líka til Íslands árið 1964, á leið minni til Parísar. Þá var ódýrast að fljúga með Loftleiðum og ég heimsótti Dieter Roth í bíl-skúrinn þar sem hann vann.“

Og einu verð ég að bæta við: Ég dái Björk! Myndbandið hennar með kettinum er frábært – yndislega femínískt, og erótsíkt!“

Lamas loftljós frá
Fabbian

Rafkaup

Ármúla 24 • S: 585 2800

Opið virka daga 10 -18, laugardaga 11- 16. – www.rafkaup.is